

Dr. Varga Norbert - Dr. Pétervári Máté

A magyar igazságszolgáltatás története

A fejlesztés az Igazságügyi Minisztérium a jogászképzés
színvonalának emelését célzó szakmai programja keretében
biztosított támogatással valósult meg (2022)

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert egyetemi docens Dr. Pétervári Máté adjunktus
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. és 66. szoba Tel/Fax: (62) 544-409; (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu E-mail: petervari.mate@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	4

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A szocializmus igazságszolgáltatási szervezete

A bírói szervezet átalakítása

A Lenin által megfogalmazott hatalom egységének elve a korszak igazságszolgáltatási szervezetének átalakítására is jelentős hatást gyakorolt. A bíraskodás felett is egyre inkább átvette az irányítást a pártszervezet. A hatalom ellenőrzésére hivatott Közigazgatási Bíróság és Hatásköri Bíróság a hatalmi ágak elválasztásának elvének elvetése miatt szükségtelessé vált, így azok megszüntetéséről döntöttek az 1949:XI. törvényben az új típusú bírósági

Jankó Péter, a Legfelsőbb Bíróság első elnöke az igazságszolgáltatási szervezet átszervezésekor

szervezet kialakításakor. Emellett a bírói függetlenség és így az összeférhetetlenség biztosítása is szükségtelessé vált az új alapvetés okán, sőt kimondottan kívánatosá vált a bírák párthoz kötődése, így az 1949. évi 9. törvényerejű rendelet hatályon kívül helyezte a bírának a politikai pártok és a szakszervezetek működésében való részvételi tilalmat.

A legnagyobb változást az *ülnökbíraskodás* meghonosítása jelentette, ugyanis az 1949:XI. törvény értelmében az elsőfokú

büntetőbíraskodásban aktív szerepet vállaltak a laikus ülnökök, akik jogvégzettségük hiánya ellenére egyenlő és teljes jogú bírákként vehettek részt az ítélethozatalban. A bírósági szervezet csúcán álló Kúria helyébe a Legfelsőbb Bíróság

lépett, amelynek elnökét és bíráit továbbra is az országgyűlés választhatta.

Az 1945 előtti bírák jelentős részének leváltása céljából lehetővé tették, hogy a mindössze kétéves *büntetőbírói és államügyészi akadémiák* elvégzésével az új káderek jogi tevékenységet végezzenek.

Az 1954:XI. törvény végezte el az ítélezési szervezet alapvető átstrukturálását, ugyanis elrendelte főszabályként a bíróságok háromtagú bírói tanácsként való eljárását, így a járásbíróságon és a törvényszéken is egy szakbíró és népi ülnökből álló tanács bíraskodhatott. Az általános hatáskörű bírósággá pedig a járásbíróságokat emelte. A megyei bíróságok pedig az elsőfokú hatásköreik jelentős részét elveszítették, aminek következtében ezek fellebbezési fórummá alakultak.

A bírósági és ügyészségi szervezetből kiiktatta az ítélőtáblákat és a főügyészségeket az 1950:IV. törvény, mivel azok nem illeszkedtek a tanácsrendszer területi felosztásához. Emiatt az alábbi struktúra alakulhatott ki:

Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága

Megyei (fővárosi) bíróságok

Járási vagy városi (kerületi) bíróságok

Ügyészség

Az igazságügyminiszternek alárendelt szervezet maradt, amelynek bővültek a *törvényességi felügyeleti* jogkörei (államigazgatás, nyomozás, büntetés-végrehajtás). A *legfőbb ügyész* állt a szervezet csúcán, akit az Országgyűlés választott. Az ügyészségi szervezet hierarchikusan épült fel, így az ügyészi szervek vezetőit a legfőbb ügyész nevezte ki, akiket munkavégzésük során utasíthatta is. Az alárendelt ügyészi szervek a bírósági szervezetrendszerhez igazodtak, így *megyei (fővárosi) főügyészségeket és járási (városi, kerületi) ügyészségeket* szerveztek.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen alapelv mentén alakították ki a szocialista igazságszolgáltatási szervezetet?
2. Mely bíróságokat szüntették meg emiatt?
3. Milyen változásokat generált a bírói függetlenségben a pártszervezet benyomulása a bíróságokra?
4. Hogyan segítették elő a párthoz hű emberek pozícióba juttatását a bíróságokon és az ügyészségi szervezetben?
5. Mit jelentett az ülnökrendszer bevezetése?

6. Hogyan alakult át a rendes bírósági szervezet a korszakban?
7. Mi lett az ítélőtáblák sorsa a szocializmus időszakában?
8. Hogyan változott meg a Kúria elnevezése?
9. Miképpen alakult át az ügyészségi szervezet?
10. Mi lett a koronaügyész titulusból?

FELHASZNÁLT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 482-483. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanyortenet-osiris-tankonyvek-2003/?pg=0&layout=s>

STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*. Debrecen, Multiplex Media-Debrecen U. P., 1997. (ötödik kiadás) 166-167. pp.

